

Simeon Simeonow

Osobowość oskarżonego i rola obrońcy

Palestra 10/6(102), 62-69

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Nie kwestionowanym trudnościom, przed którymi często staje sąd przy ustalaniu zamiaru sprawcy w wypadku przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, trzeba jeszcze przeciwstawić olbrzymie konsekwencje, które wynikają z prób ich omijania za pomocą konstrukcji *dolus generalis*. Są nimi: obiektywizacja prawa karnego, naruszenie zasady, że nie może być odpowiedzialności za skutki inne niż za skutki zawinione, naruszenie zasady zawartej w podstawowych normach obowiązującego prawa art. 14, 15 k.k., wreszcie istniejąca tendencja do przenoszenia schematu — ustalania winy na podstawie złego zamiaru ogólnego i skutku — na inne rodzaje przestępczości, mianowicie przede wszystkim na te, przy których skutek przestępczy lub jego znamię decydujące o stopniu ciężkości przestępstwa również są liczbowo określone.

SIMEON SIMEONOW

Osobowość oskarżonego i rola obrońcy*

1. Osobowość obwinionego (oskarżonego) zajmuje ważne miejsce w naszym postępowaniu karnym. Do wydania prawidłowego wyroku konieczne jest nie tylko wyjaśnienie wszystkich okoliczności związanych z czynem przestępnym, ale i wyjaśnienie osobowości przestępcy oraz tego, w jakim stopniu przestępstwo związane jest z jego osobą. Znaczy to, że do osoby, którą pociąga się do odpowiedzialności karnej, należy ustosunkować się z taką samą uwagą, jak i do jego czynu.

W swoim czasie Marks podkreślił, że w osobie przestępcy musimy dostrzegać coś więcej niż tego, kto naruszył prawo, a mianowicie „człowieka, żywą cząstkę państwa, w którym płynie krew jego serca, żołnierza, który musi bronić swej ojczyzny, członka społeczeństwa, który wykonuje funkcje społeczne, głowę rodziny, a wreszcie — co najważniejsze — obywatela państwa”.

W stosunku do osoby i losu człowieka, który wkroczył na drogę przestępstwa, przejawia się socjalistyczny charakter społeczeństwa i jego stosunek do człowieka w ogóle. Społeczeństwo socjalistyczne zainteresowane jest nie tylko obroną swych interesów przez karanie przestępcy, ale i osobą tego, kto naruszył prawo, oraz jego poprawą i rehabilitacją w społeczeństwie.

Stosunek ten jest wyrazem humanizmu socjalistycznego i znajduje zastosowanie w prawie oskarżonego do obrony.

Prawo do obrony przewidziane w konstytucji jest wyrazem uznania osobowości ludzkiej jako najwyższej wartości w społeczeństwie socjalistycznym. Obrona oskarżonego jest obroną jego osobowości nie przeciwko społeczeństwu, lecz na rzecz społeczeństwa. Państwo socjalistyczne widzi w obronie oskarżonego gwarancję przestrzegania praworządności i dlatego funkcję obrońcy uważa się za funkcję społeczną, funkcję o bardzo wielkim znaczeniu.

* Przegląd artykułu (z jęz. bułgarskiego) zamieszczonego w „Socjalistyczsko Prawo” (zesz. nr 1 z 1966 r.).

Ustawowym uznaniem ważnego znaczenia obrony jest wprowadzenie obligatoryjnej obrony przez adwokata w określonych wypadkach (art. 175 i 191 k.p.k.) oraz powołanie do życia instytucji obrońców społecznych.

Wiara w człowieka i w dobroczynne oddziaływanie przemian społeczeństwa socjalistycznego na jego rehabilitację jest punktem wyjścia dla obrony reprezentowanej przez adwokata socjalistycznego. Podstawy do obrony oskarżonego można i powinno się wyszukać nawet w najtrudniejszych okolicznościach. O ile prokurator może, a nawet jest obowiązany cofnąć oskarżenie, jeżeli jest przekonany o jego bezpodstawności, o tyle obrońca-adwokat nie może się zrzec obrony, której się podjął, pod pretekstem, że pozycja, której broni, jest beznadziejna i że nie może niczego powiedzieć na korzyść oskarżonego. Wprost przeciwnie, gdzie obrona jest najtrudniejsza, tam jest ona najbardziej potrzebna oskarżonemu i społeczeństwu.

2. W sądzie socjalistycznym nie istnieje ujęcie formalne, będące dziedzictwem „szkoły klasycznej” prawa burżuazyjnego, które w osobie oskarżonego widzi tylko osobnika oderwanego od realnych warunków, w jakich popełniono czyn przestępny. Prawo procesowe bułgarskie wprowadza jako zasadniczą regułę, która obowiązuje organy śledcze i sąd, zbieranie dowodów dotyczących osoby oskarżonego i mających znaczenie dla jego odpowiedzialności karnej, a mianowicie: pochodzenia, stanu rodzinnego, środowiska i warunków, w jakich oskarżony mieszka, jego przeszłości sądowej, pobudek, które go skłoniły do przestępstwa, itd. (art. 62, 154, 193 i 282 k.p.k.).

Wyjaśnienie osobowości oskarżonego nie ogranicza się tylko do wyjaśnienia jego podstawowych cech charakteru jako podmiotu przestępstwa, jego właściwości fizycznych, posiadania normalnej psychiki i wieku, w którym może on ponieść odpowiedzialność karną. Dane dotyczące osoby przestępcy mogą mieć znaczenie dla wyjaśnienia czynu od strony subiektywnej i obiektywnej oraz dla kwalifikacji prawnej, jak również mają wpływ we wszystkich wypadkach na ocenę stopnia winy i wymiaru kary. Czynu i jego sprawcy nie powinno się rozpatrywać w oderwaniu od siebie, ale łącznie i we wzajemnym powiązaniu. Podobnie jak czyn jest odbiciem osobowości sprawcy, tak samo indywidualne cechy sprawcy nadają indywidualny charakter czynowi i wynikającej z jego popełnienia odpowiedzialności karnej.

Dla obrońcy osobowość oskarżonego jest pozycją kluczową, na której może się on oprzeć przy rozpatrywaniu szeregu zagadnień w procesie z punktu widzenia obrony. Wymaga to od obrońcy wnikliwego wytłumaczenia samemu sobie wszystkich okoliczności związanych z oskarżonym, tj. „zrozumienia” klienta i budowania na tej podstawie tez obrony. Obrońca ma szerokie możliwości pełnego i wszechstronnego poznania oskarżonego, czerpiąc dane nie tylko z materiału zebranego w śledztwie, ale i z osobistego kontaktu z oskarżonym. Zapewnia mu to czynny udział w akcji zbierania i analizowania materiału dowodowego związanego z osobowością oskarżonego. Zasada kontradiktoryjności w procesie przyczynia się do pełnego i wszechstronnego ujawnienia obiektywnej prawdy co do wszystkich okoliczności sprawy łącznie z tym, co dotyczy osobowości oskarżonego. Obrońca uwypukla wszystkie okoliczności i dowody związane z osobowością oskarżonego w celu uzyskania najbardziej korzystnego dla oskarżonego wyroku. Tego oczekuje od niego nie tylko oskarżony, którego on broni, ale również i sąd, który kierując się zasadą socjalistycznego humanizmu, powinien dążyć do zastosowania minimalnej sprawiedliwej kary, mającej osiągnąć swój cel określony w art. 21 k.k.

3. Pojęcie osobowości ludzkiej jest bardzo szerokie i bogate w swej treści. Jest ono złożone. Stanowi konglomerat cech zależnych wzajemnie od siebie i związanych jedna z drugą. Są one wynikiem ciągłego i swoistego sposobu zachowania się człowieka. Do tego zaliczyć można jego zdolności, temperament, charakter, zainteresowania i światopogląd. Czołowe miejsce zajmuje światopogląd i zainteresowania, które są wyrazem specjalnego przygotowania i określenia osobowości i kształtują motywy jego postępowania w życiu, są wyrazem jego świadomego stosunku do społeczeństwa.

Osobowość jest nie do pomyślenia w oderwaniu od społeczeństwa. Marks daje definicję istoty człowieka jako „zbioru wszelkich stosunków społecznych”. Osobowość człowieka można zrozumieć tylko przez poznanie stosunków społecznych i warunków, w jakich się kształtuje i działa. Mówiąc o osobowości człowieka, który popełnił czyn przestępny, nie bierzemy pod uwagę jakiegokolwiek specyficznego osobowości przestępcy, który różni się od życia społeczeństwa swymi fizjologicznymi cechami i właściwościami, predestynującymi przestępcę z góry i nieuchronnie do przestępstwa. Dla sądu jest ważne, żeby ujawnione zostały strony osobowości oskarżonego mogące rzucić światło na motywy czynu, na czynniki subiektywne i obiektywne, którymi uwarunkowane jest popełnienie czynu przestępnego; ważne jest to także dla najprawidłowszego wymierzenia kary, która będzie czynnikiem wychowawczym dla oskarżonego i jego środowiska.

Wychodząc z norm rozwoju społecznego, marksizm wyjaśnia, że przestępczość jako zjawisko społeczne jest historycznie wytłumaczalna i że jej przyczyny tkwią w warunkach ekonomiczno-socjalnych społeczeństwa klasowo-antagonistycznego. Antagonizmy klasowe rozdzielają ludzi, stawiają ich we wrogim ustosunkowaniu się wzajemnym i tworzą w ich świadomości egoistyczne i indywidualistyczne poglądy i zwyczaje. Na takiej podstawie powstaje amoralność i przestępczość jako naturalny produkt i nieuchronny satelita społeczeństwa klasowego. Socjalizm zburzył podstawy przyczyn socjalno-ekonomicznych przestępczości, ale nie może od razu usunąć starych poglądów i zwyczajów zakorzenionych w świadomości niektórych ludzi i osiagających „wielką siłę przyzwyczajenia” (Lenin: Dzieła, t. 27, str. 415).

Niezależnie od tego społeczeństwo socjalistyczne jako niższe stadium komunizmu ma jeszcze pod względem ekonomicznym, moralnym i psychicznym oznaki starego społeczeństwa, z którego się wywodzi (Marks, Engels: Dzieła wybrane, t. III, str. 16). To są trudności budownictwa socjalistycznego, a wywodzą się z nich wewnętrzne antagonizmy, które chociaż nie mają charakteru klasowo-antagonistycznego, stwarzają jednak — przez wpływ zewnętrzny świata kapitalistycznego — warunki do odrodzenia przeżytków przeszłości.

W osobie przestępcy musimy wobec tego widzieć przede wszystkim posiadacza świadomości zarażonej starymi burżuazyjnymi poglądami i obyczajami, w których niewoli często znajduje się także środowisko klasy robotniczej, nie oddzielone przecież murem chińskim od burżuazyjnego społeczeństwa (Lenin: Dzieła, t. 27, str. 432).

W osobowości sprawcy musimy wyjaśnić jego właściwości psychiczne (charakter, temperament, wolę, uczuciowość), które nadają indywidualną barwę jego zachowaniu się. Więcej nawet. Na osobowość sprawcy musimy patrzeć nie tylko jako na odizolowany podmiot, lecz w całym kompleksie związków i warunków społecznych, w których się on kształtuje i działa (Sacharow).

4. Zbadanie osobowości oskarżonego w procesie karnym podporządkowane jest celom samego procesu. W oderwaniu od osobowości oskarżonego nie mogą być wyciągane wnioski o jego winie lub niewinności, ale dane, które dotyczą cech

charakteru sprawcy, jego możliwości fizycznych i psychicznych oraz właściwości, mogą posłużyć do ujawnienia istoty samego czynu, do wyjaśnienia, czy mógłby ten czyn być popełniony przez oskarżonego albo jeżeli jest popełniony przez niego, to czy może mu być wtedy przypisana wina.

Często obrońca czerpie argumenty z danych dotyczących osobowości oskarżonego w związku z subiektywną stroną czynu. Twierdzenia o braku winy — w postaci winy umyślnej czy zaniechania — mogą być w pewnych wypadkach wyprowadzone z osobistych cech oskarżonego, z jego niezdolności do właściwego uświadomienia sobie znaczenia przestępstwa i normalnego kierowania swoją wolą i czynami.

Biorąc za punkt wyjścia osobę oskarżonego, można właściwie zrozumieć cele i motyw działania jako element kwalifikujący czyn przestępny. Aby wyjaśnić, czy czyn popełniono z pobudek kontrewolucyjnych, czy też nie, musimy często powołać się na charakterystykę polityczną sprawcy i na jego stosunek do władzy ludowej.

Badanie stanu efektu fizjologicznego ma w swojej podstawie — tak jak i konkretne fakty — właściwości psychiczne sprawcy (temperament, emocjonalną pobudliwość, uczuciową impulsywność), które mogą wyjaśnić sposób jego zachowania się w warunkach, w jakich popełnił czyn przestępny. Ciężar obrazy, która wywołuje silne rozdrażnienie, ocenia się nie tylko z punktu widzenia moralności socjalistycznej, ale także z punktu widzenia osobowości oskarżonego, jego kultury i poziomu moralnego.

Powoływanie się na stan wyższej konieczności i na obronę konieczną często zmusza nas do analizowania stanu psychicznego w zachowaniu się oskarżonego w konkretnym wypadku, biorąc za podstawę jego cechy indywidualne: możliwości fizyczne i psychiczne, zdolność do szybkiej orientacji, właściwą reakcję, możliwość zapanowania nad sobą itd.

5. Osobowość oskarżonego zajmuje ważne miejsce w planie obrony tegoż oskarżonego przy rozpatrywaniu zagadnienia stopnia winy i wymiaru kary.

Zgodnie z art. 35 k.k., przy wymiarze kary bierze się pod uwagę stopień szkodliwości społecznej czynu i sprawcy, pobudki działania i inne okoliczności łagodzące i obciążające. Przy wymiarze kary sąd kieruje się też specyficznymi celami kary wymienionymi w art. 21 k.k. oraz podstawowymi zasadami sprawiedliwości socjalistycznej i humanizmu socjalistycznego. Rozstrzygnięcie kwestii kary celowej i sprawiedliwej możliwe jest właśnie na podstawie jak najpełniejszego ujawnienia osobowości oskarżonego i uważnego ustosunkowania się do jego losów.

Liczne i różnorodne są okoliczności i zagadnienia, które obrońca przedstawia w związku z osobowością oskarżonego, aby polepszyć jego położenie przy wymiarzeniu kary. Nie można co do nich ustalać jakiegoś rygorystycznego schematu dla wszelkiego rodzaju wypadków.

Ważne znaczenie ma wyjaśnienie — z punktu widzenia obrony — pobudek, które skłoniły do popełnienia czynu przestępnego, stopnia winy i szkodliwości społecznej oskarżonego. Wykrycie pobudek doprowadzi do wytłumaczenia przyczyn i warunków, które powstały w świadomości sprawcy i skłoniły go do popełnienia czynu przestępnego.

Wychodząc od danych dotyczących osobowości oskarżonego, warunków i środowiska, w jakich formułowała się i przejawiała ta osobowość, obrona może znaleźć podstawy do twierdzenia, że antyspołeczne pobudki leżące u podstaw czynu przestępnego nie są charakterystyczne dla jego oblicza moralnego i całokształtu jego osobowości, lecz mają charakter przejściowy, czasowy.

W tym sensie Wapcarow, dzieląc pobudki na stałe i okolicznościowe, podkreśla

duże praktyczne znaczenie tego podziału dla określenia stopnia szkodliwości społecznej sprawcy, ponieważ „popelnienie czynu pod wpływem pobudek stałych przemawia za większą szkodliwością społeczną aniżeli czyn popelniony pod wpływem pobudek przejściowych”.

Wy tłumaczenie pobudek nie powinno ograniczyć się tylko do wykrycia czynników subiektywnych, tj. antyspołecznych poglądów i obyczajów sprawcy. Trzeba też brać pod uwagę wpływ zewnętrznych czynników obiektywnych. „Człowiek — pisze Lenin — w swojej działalności praktycznej ma przed sobą świat obiektywny, od którego jest zależny, który kieruje jego czynami”. Znaczy to, że sprawca, znajdując się w określonych okolicznościach, działa zgodnie ze swymi poglądami i osobistymi właściwościami. A i samo konkretne tło może stworzyć sprzyjające warunki i przyczynić się nawet jako aktywny bodziec do popelnienia czynu przestępnego.

Kryminolog radziecki Kudriawcew podkreśla, że „podobnie jak wnioskujemy, iż zachowanie się danego osobnika jest określone warunkami jego życia kształtującymi jego psychikę, tak samo bezpośrednio z czynników zewnętrznych, w jakich popelnia się czyn, można wnosić, że stopień jego odpowiedzialności znajduje się w odwrotnym stosunku do stopnia wpływu warunków zewnętrznych: im mniej człowiek jest związany bezpośrednio z warunkami konkretnymi, w jakich działa, im mniej był konieczny z tego punktu widzenia jego czyn, tym większy jest stopień jego winy i odpowiedzialności”.

Wy tłumaczenie całokształtu subiektywnych i obiektywnych okoliczności i przyczyn, które warunkują dokonanie przestępstwa, wykrycie wewnętrznego „mechanizmu” oraz wskazanie ich związku i zależności daje podstawę do obiektywnej oceny stopnia winy i stopnia szkodliwości społecznej sprawcy. Osobnicy, którzy mają zakorzenione w sobie antyspołeczne poglądy i obyczaje, dokonują przestępstwa nawet z błahych pobudek zewnętrznych. Natomiast osobnicy, którzy mają pozytywne moralne cechy, mogą się zdecydować na taki czyn tylko pod wpływem wyjątkowo nieprzychylnych dla nich sytuacji. Niekiedy osoby — zwłaszcza rekrutujące się spośród nieletnich i mało kulturalnych — wkraczają na drogę przestępstwa z powodu nie utrwalonej świadomości i słabej woli pod wpływem powierzchniowych pobudek nawet wbrew swej prawdziwej społecznej i moralnej osobowości.

Konkretne, indywidualne ustosunkowanie się do osoby sprawcy przy określaniu stopnia winy i wymiaru kary przyjęte jest w bułgarskim prawodawstwie. Uchwała nr 6/1961 plenarnego zebrania Sądu Najwyższego głosi, że „sądy obowiązane są przy rozpatrywaniu sprawy ustalić przyczyny, które wpłynęły na popelnienie przestępstwa, a przy określaniu wymiaru kary brać pod uwagę ciężar gatunkowy popelnionego przestępstwa oraz wszystkie okoliczności łagodzące i obciążające — z uwzględnieniem osobowości oskarżonego”. W orzeczeniu zaś nr 7/1964 r. Sąd Najwyższy zaznacza, że nie należy dopuścić do bagatelizowania lub przeceniania niebezpieczeństwa społecznego czynu przestępnego i sprawcy. Za przestępstwo o większej szkodliwości społecznej popelnione po raz pierwszy, jeżeli jest ono odosobnione w życiu oskarżonego, należy wymierzyć karę łagodniejszą, a w stosunku do nieletnich dać pierwszeństwo karze wychowawczej, gdy przewiduje się, że będzie ona wystarczająca do ich poprawy. Sąd Najwyższy systematycznie zajmuje takie stanowisko w swych orzeczeniach, przyjmując jako łagodzące, a nawet wyjątkowo łagodzące okoliczności następujące: młody wiek, robotnicze pochodzenie, trudną sytuację rodzinną i materialną, (345-64-II), pochodzenie i charakterystykę polityczną (289-64-II), charakterystykę pracy, odznaczenia „najlepszy w swoim zawodzie”, odznaczenie orderem pracy (58-64-II) itp.

Dla wyjaśnienia osobowości oskarżonego mają znaczenie również następujące okoliczności związane z jego zachowaniem się przed, w czasie i po popełnieniu czynu przestępnego, które wskazują na mały stopień szkodliwości społecznej sprawy: wahanie, strach, zmieszanie, żal, skrucha, starania o naprawienie szkody, dobrowolne oddanie się w ręce władz, pomoc organom władzy w wykryciu przestępstwa.

Nie można również pominąć, że przyznanie się oskarżonego do winy, zwłaszcza jeżeli jest wyrazem szczerzej skruchy, stanowi okoliczność wskazującą na nieduży stopień jego szkodliwości społecznej. Jest prawem oskarżonego przyznać się do winy lub nie przyznać. „Okoliczność, że sprawca przyznaje się, wiedząc o swym prawie do nieprzyznawania się, wskazuje na to — jeżeli przyznanie się jest szczerze wobec państwa socjalistycznego — że zdaje on sobie sprawę ze swych błędów i że jest gotów uczciwie ponieść zasłużoną karę” (Lutow). Korzystne dla obrony są też okoliczności, które nie odnoszą się bezpośrednio do szkodliwości społecznej sprawy, ale mają znaczenie dla wymierzenia celowej i humanitarnej kary. Do takich okoliczności zalicza się trudną sytuację rodzinną i materialną, stan zdrowia oskarżonego i jego rodziny, podeszły wiek, brak pewności utrzymania członków jego rodziny itd. Tego rodzaju stosunek jest wyrazem praktycznego zastosowania socjalistycznego humanizmu i troski o człowieka.

Głos obrońcy o humanitarny stosunek do oskarżonego brzmi mocno i przekonująco. Humanizm obrony socjalistycznej głęboko się różni od starego burżuazyjnego humanizmu, który widział w osobie przestępcy tylko istotę godną współczucia, a obrona jego często polegała bez uzasadnienia na apelu o „miłosierdzie” i „przebaczenie”. Humanizm socjalistyczny opiera się na optymistycznej wierze w siły i zdolności człowieka, który mimo że wpadnie w bagno przestępstwa, nie utraci całkowicie godności ludzkiej i możliwości moralnych, aby się podnieść. Opiera się to na wychowawczej roli naszego życia, na przekonaniu, że „w warunkach socjalistycznych każdy, kto wyszedł poza swój tor, może wrócić do pozytywnej działalności” (program KPZR).

Właściwie pojmowana troska, zainteresowanie i humanitarny stosunek do oskarżonego i jego rodziny mogą podziać jako podstawowy czynnik moralny, który pobudzi w nim gotowość do poprawy oraz uświadomienie sobie i odczucie okazywanej mu troskliwości.

6. Osobowość oskarżonego jest podstawowym kryterium przy rozstrzygnięciu zagadnienia „warunkowego zawieszenia kary” (art. 48 k.k.). Warunkowe zawieszenie kary jest aktem zaufania do oskarżonego, że może się on poprawić bez odcierpienia orzeczonej kary. Jednakże do obdarzenia go takim zaufaniem konieczne jest istnienie dostatecznych podstaw. Obrońca bierze czynny udział w wynajdywaniu i podkreślaniu takich podstaw. Podstawą zaufania do oskarżonego są psychiczne i moralne wartości, stanowiące pozytywny element jego osobowości. Szczególnie znaczenie ma tu świadomość jego godności ludzkiej, wiara we własne siły moralne i poczucie osobistej odpowiedzialności wobec społeczeństwa. To właśnie musimy odkryć w osobie oskarżonego, aby ugruntować w sobie przekonanie, że jest on zdolny do poprawy i rehabilitacji bez odcierpienia kary. Znany psycholog radziecki Rubinstein, rozpatrując podstawowe problemy wychowania, podkreśla, że dla uzyskania sukcesu w walce ze złymi i słabymi stronami człowieka należy wyłowić w nim jego silne strony i godność osobistą. Przez poznanie samych tylko słabych stron i braków nie można niczego zbudować ani wychować. Byłaby to praca bez perspektywy. Rozpoczynając walkę z brakami człowieka, musimy szukać sprzymierzeńca w nim samym.

Stosunek oskarżonego do popełnionego przezeń czynu, jego szczerze przyznanie się i skrucha przemawiają za tym, że rozumiał on ujemne strony swego działania i konieczność zmiany postępowania. A to oznacza już początek jego poprawy i rehabilitacji. Jednakże z samego tylko przyznania się do winy lub nieprzyznania się nie można wyprowadzać wniosku, że oskarżony poprawi się i zmieni bez odcierpienia wymierzonej kary. Niekiedy oskarżony nie przyznaje się, gdyż uważa się za niewinnego, albo traktuje to jako środek obrony.

W praktyce sądowej dużą wagę przywiązuje się do wyjaśnienia osobowości oskarżonego w związku z zastosowaniem warunkowego zawieszenia kary. Pozytywna charakterystyka polityczna oskarżonego i jego pozytywny stosunek do pracy są w każdym razie jego plusem, a nie minusem, jeśli chodzi o zawieszenie kary. Zasadniczo twierdzi się, że cel kary i generalna prewencja nie wyłączają zastosowania art. 48 k.k., jeżeli z innych okoliczności można wyciągnąć wniosek, że oskarżony może się poprawić i bez odcierpienia kary. Warunkowe zawieszenie kary może być zastosowane także przy istnieniu okoliczności obciążających. Zgodnie z art. 210 lit. b) k.p.k. sąd powinien się zająć kwestią, czy dla poprawy oskarżonego konieczne jest odcierpienie wymierzonej kary. W orzeczeniu nr 49/1961 Sąd Najwyższy, podając konkretne wskazówki do stosowania art. 48 k.k., przyjmuje, że niekompletność dowodów, która była przeszkodą do wyjaśnienia ważnych i istotnych okoliczności dotyczących osobowości oskarżonego oraz możliwości jego poprawy i rehabilitacji bez odcierpienia kary, jest podstawą do zmiany wyroku zgodnie z art. 232 lit. b) k.p.k.

7. Udział obrońcy w wyjaśnieniu osobowości oskarżonego jest zadaniem, którego doniosłość przekracza granice ochrony prawa i prawnych interesów klienta. W procesie karnym postawiona jest sprawa wychowania konkretnej osoby, członka naszego socjalistycznego społeczeństwa. Jest to zagadnienie o doniosłym znaczeniu politycznym. W obecnym etapie naszego rozwoju społecznego jego znaczenie mierzy się podstawową zasadą uchwaloną przez VIII Zjazd Partii. Na równi z budową materialno-technicznej bazy rozwoju stosunków społecznych, przesłanką do stopniowego przejścia do komunizmu i warunkiem pierwszorzędnej doniosłości jest wychowanie nowego człowieka jako obywatela społeczeństwa komunistycznego. Temu zadaniu służy nasze prawodawstwo, w którym jednym z czynników jest obrońca. Poprawa i zmiana człowieka o antyspołecznym postępowaniu, jakim jest przestępstwo, stanowi trudne i odpowiedzialne zadanie. Zadanie to wymaga 'wnikliwego poznania jego osobowości, aby właściwie go zrozumieć i aby znaleźć najszluszniejszą drogę jego rehabilitacji. Osiągnięciu tego celu służy udział obrońcy w wyjaśnieniu osobowości oskarżonego, zwłaszcza z punktu widzenia obrony.

Swój sąd, analizę i opinię o osobie oskarżonego obrońca wygłasza jasno, podejmując spór ze stronami w procesie. Jego mowa obrończa brzmi przekonująco, gdy opiera się na obiektywnych danych i jest wyrazem rzeczywistej prawdy. Skierowana do sądu, przyjmowana jest i przez wiele innych osób obecnych na sali sądowej, odbijając się w ich świadomości jako czynnik bezpośrednio wychowawczy. Uwaga oskarżonego zwrócona jest na każde słowo obrońcy dotyczące jego osoby. W słowach tych widzi on obraz samego siebie.

Przekonywająca i uargumentowana mowa obrońcy ujawnia prawdziwą sylwetkę oskarżonego i pobudki przestępnego działania. Spotka się ona zawsze z zainteresowaniem szerokiego kręgu słuchaczy. Znaleźć oni mogą w niej wiele pouczających i wychowawczych elementów dotyczących zagadnień rozwoju społecznego człowieka i jego postępowania w życiu, norm socjalistycznego porządku prawnego i moralności komunistycznej, podstawowych zasad humanizmu socjalistycznego

i sprawiedliwości socjalistycznej. W staraniach obrońcy o wyjaśnienie osobowości oskarżonego ujawnia się społeczne znaczenie, wychowawcza rola i szlachetna treść zawodu adwokackiego. Dlatego słusznie wymaga się od osoby, której powierzono pełnienie tych funkcji, posiadania nie tylko wiedzy prawniczej i doświadczenia, ale i wysokiej świadomości społecznej oraz silnego poczucia obowiązku społecznego i zawodowego.

Tłumaczył M. PRZYBYŁOWSKI

NACZELNA RADA ADWOKACKA

Uchwały Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej

1. PRACA SPOŁECZNA ADWOKATURY

(uchwała Prezydium NRA z dnia 12 maja 1966 r.)

Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej, po zanalizowaniu materiałów z dyskusji na naradzie adwokackiego aktywu w pracy społecznej, odbytej z udziałem przedstawicieli licznych organizacji społecznych w dniu 12.III.1966 r., z zadowoleniem stwierdza poważne zaangażowanie się adwokatów w pracy społecznej. Jednocześnie w toku dyskusji uwidocznione zostały pewne braki wskutek nieposiadania przez rady adwokackie pełnego rozeznania co do zapotrzebowania na pracę społeczną adwokatury.

Prezydium NRA widzi konieczność a jednocześnie możliwość pogłębiania i poszerzania pracy społecznej przez adwokatów. Praca społeczna adwokatów — przy zachowaniu pełnej jej dobrowolności i uwzględnieniu osobistych zainteresowań adwokatów — może i powinna być przez samorząd w sposób racjonalny inicjowana i kierowana na te wycinki działalności, w których zachodzi społeczna potrzeba takiej działalności i w których praca adwokata jako działacza społecznego jest konieczna.

Prezydium NRA uznaje za celowe szersze włączenie się adwokatury w pracę i realizację zadań Frontu Jedności Narodu, masowych organizacji społecznych i młodzieżowych oraz organizacji i instytucji, w których zachodzi społeczna potrzeba pracy działacza-adwokata.

W związku z powyższym Prezydium NRA postanawia:

- 1) zwrócić się do rad adwokackich o:
 - a) nawiązanie bezpośrednich kontaktów z kierownictwem instytucji i organizacji społecznych dla ustalenia kierunków działalności i zadań w społecznej pracy adwokatów,
 - b) mobilizowanie najszerszych kręgów adwokatów do społecznej aktywności,
 - c) analizowanie społecznej aktywności adwokatury na terenie izby i popularyzowanie doświadczeń i osiągnięć;